

بررسی رابطه استفاده از اینترنت با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه گیلان)

محمدامین کنعانی^۱

حمیده محمدزاده^۲

فاطمه محمدزاده^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۲/۱۶

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۱/۰۸

چکیده

اینترنت در حال دگرگون ساختن سیمای زندگی روزمره جوامع، به ویژه در میان قشر جوان است. جاذبه اینترنت باعث شده است که بسیاری از جوانان به جای تعاملات و دوستی های رو در رو به سمت دوستی ها و روابط اینترنتی کشیده شوند. هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه استفاده از اینترنت با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین دانشجویان با تکیه بر دیدگاه های گیدنز است. روش پژوهش پیمایشی و داده ها از طریق پرسش نامه محقق ساخته گردآوری شده است. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه گیلان تشکیل می دهند، از بین آنان ۳۷۲ نفر با روش نمونه گیری طبقه ای متناسب با حجم و نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. رابطه مشاهده شده بین متغیر نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف و متغیرهای نشان گر میزان و نحوه استفاده از اینترنت نشان می دهند که استفاده از اینترنت در نگرش مثبت به دوستی اینترنتی با جنس مخالف تأثیرگذار بوده و مطابق با دیدگاه گیدنز می توان گفت که افزایش کنش متقابل الکترونیکی ارزش ها و نگرش های سنتی در مورد رابطه بین دو جنس را تغییر داده است. رابطه مثبت مشاهده شده بین سن دانشجویان و نگرش به دوستی اینترنتی نشان گر نقش عامل زمان و فضا بر روی تغییر نگرش ها است. در مجموع، با توجه به دیدگاه های گیدنز، گسترش کاربرد اینترنت به عنوان بخشی از فرایند جهانی شدن در شکل گیری معانی اجتماعی جدید مانند دوستی اینترنتی با جنس مخالف نقش داشته است که از ویژگی های بارز جهان مدرن است.

کلیدواژه: اینترنت، نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف، نحوه استفاده از اینترنت، میزان استفاده از اینترنت، محیط های تعاملی اینترنت

۱. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم اجتماعی دانشگاه گیلان

۲. کارشناس ارشد جامعه شناسی، مدرس دانشگاه پیام نور. (نویسنده مسئول) mohammadzadehhamideh@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد جامعه شناسی، مدرس دانشگاه پیام نور mohammadzadeh.f@gmail.com

بیان مسئله

انقلاب شگفت‌انگیز فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات^۱ در چند دهه اخیر، باعث دگرگونی‌های مختلف ارتباطی میان مردمان امروز جهان شده است، به طوری که در دهه‌های اخیر شاهد دگرگونی‌ها و تحولات شگرف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در جوامع بوده‌ایم؛ تحولاتی چنان جدی که برخی آن را نقل مکان از کهکشان الکترونیک به کهکشان اینترنت دانسته‌اند (کاستلز^۲ به نقل از دوران، ۱۳۸۷: ۱۱۸). فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات با فراهم آوردن امکان پیدایی جامعه‌ای شبکه‌ای، افراد و جوامع را در قالب‌های تازه، هویت‌های تازه بخشیده و به دنبال آن ساختار مناسبات و ارتباطات انسانی نیز شکل جدیدی به خود گرفته است (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۰، کاستلز، ۱۳۸۴: ۳۸۳). امروزه اینترنت به عنوان یکی از مهم‌ترین نمودهای پیشرفت در دنیای ارتباطات به ابزار مهمی در زندگی روزمره بدل شده است، به گونه‌ای که گسترش آن این امکان را فراهم ساخته است که توانایی مکان در محدود و مقید ساختن روابط اجتماعی و بنابراین گستره زندگی اجتماعی کمتر شود و دامنه ارتباطات انسانی در فضایی بسیار گسترده شکل بگیرد.

یکی از نیازهای بشر، برقراری ارتباط و در تعامل بودن با دیگران است؛ رفتار و کنشی که از دوره کودکی آغاز می‌شود و در تمام دوره‌های زندگی فرد به شکل‌ها و شیوه‌های گوناگون ادامه می‌یابد. در این میان ارتباط با جنس مخالف اساس تشکیل خانواده است، از دیرپاترین روابط بشری محسوب می‌شود. تا یک دهه قبل، در ایران زوجها یکدیگر را در جشن‌ها و مهمانی‌های دوستان و خویشاوندان پیدا می‌کردند (فاضلی، ۱۳۹۱: ۵۰) و خانواده نقش مهمی در این زمینه داشت. اما تغییرات و تحولات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و فناورانه، به خصوص پیدایش و گسترش اینترنت، با تغییر ارزش‌ها، نگرش‌ها و کنش‌های افراد در روابط بین فردی، سبک‌های متفاوتی از زندگی را پیش روی افراد قرار داده است که برگرفته از جوامع و فرهنگ‌های گوناگون هستند؛ به طوری که امروزه ما نظاره‌گر شکل‌گیری نوع جدید و دگرگون‌شده‌ای از روابط بین افراد یعنی روابط الکترونیکی هستیم که در آن افراد در فضای مجازی به طور هم‌زمان و نامحدود، فارغ از مکان قرارگیری در جهان واقعی به تعامل با یکدیگر می‌پردازند و به طور مرتب می‌توانند با بستگان و دوستان خود در ارتباط باشند. حتی کاربران بدون نام و نشانی از خود می‌توانند در چت‌روم‌ها و دیگر محیط‌های اینترنتی با هم ملاقات و

فصلنامه علمی-پژوهشی

۶۴

دوره هفتم
شماره ۴
زمستان ۱۳۹۳

1. Information and Communication Technology (ICT)
2. Castels

در بارهٔ علایق خود با هم گفت‌وگو کنند. این ارتباط‌ها و تعاملات مجازی در برخی مواقع تبدیل به دوستی‌های اینترنتی می‌شود و حتی امکان دارد ملاقات و دوستی به دنیای واقعی کشیده شود و در مواردی نیز به ازدواج منجر می‌شود.

در ایران نیز با نفوذ اینترنت شاهد درهم شکسته شدن مرزبندی‌های سنتی در زمینهٔ دوستی و ارتباط با جنس مخالف هستیم. با توجه به اینکه قوانین حاکم بر جامعه و هنجارهای موجود در خانواده‌ها به شدت با روابط بین دو جنس مخالف هستند و حتی به‌عنوان یک معضل و آسیب اجتماعی به آن می‌نگرند، جوانان ایرانی در دوستی با جنس مخالف، با مشکلاتی مواجه هستند. از این رو، در سال‌های اخیر و با گسترده‌تر شدن نفوذ اینترنت در ایران و دسترسی آسان به آن، آشنایی و شناخت کمتر والدین با محیط اینترنت، عدم نظارت یا نظارت کمتر آنان بر نحوهٔ استفادهٔ فرزندان از اینترنت از یک سو و ترس جوانان از والدین در دوستی با جنس مخالف در دنیای واقعی و ارتباط راحت و بدون محدودیت با جنس مخالف در دنیای مجازی از سوی دیگر که بیشتر این روابط پنهانی و دور از چشم والدین شکل می‌گیرد و تداوم می‌یابد، گرایش به سمت دوستی‌های مجازی در بین جوانان ایرانی افزایش یافته و به‌عنوان یک مسئلهٔ اجتماعی مهم مطرح شده است.

اینترنتی شدن روابط اجتماعی در جامعهٔ امروز ایران به طرز ناباورانه‌ای بیان‌کنندهٔ این واقعیت است که گپ‌وگفت‌ها و مراودات دوستانه در دنیای مجازی با تغییرات اجتماعی و ساختاری در حال تبدیل شدن به فرهنگی پذیرفته شده است. به واسطهٔ این شکل جدید از ارتباطات در جامعهٔ ما برخی محدودیت‌های فرهنگی که در گذشته در خصوص ارتباط با جنس مخالف وجود داشته از بین رفته است و افراد از فرصت و امکان بیشتری برای ارتباط با یکدیگر برخوردار شده‌اند. این مسئله به‌ویژه از طریق اینترنت و با چت کردن از طریق ایمیل، یاهو مسنجر، شبکه‌های اجتماعی مانند فیس‌بوک یا وبگاه‌های دوست‌یابی و همسریابی و ... عمق بیشتری گرفته است (همان، ۵۱)، و به رقیب قدرتمندی برای جهان واقعی تبدیل شده و روابط انسان‌ها را به اشکال مختلف تحت الشعاع قرار داده است و شاهد شکل‌گیری نوعی جدیدی از روابط با جنس مخالف در فضای مجازی و روابط عاشقانهٔ متفاوتی در دنیای واقعی هستیم.

جوان بودن جامعهٔ ایران، وجود ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های اجتماعی بر سر راه اختلاط جنسی، افزایش سطح تحصیلات (به‌خصوص در میان دختران)، افزایش تعداد افراد فارغ‌التحصیل، بیکاری، بالا رفتن سن ازدواج، افزایش ارتباطات و تعاملات اجتماعی جوانان و

... از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در گرایش جوانان به دوستی در فضای مجازی هستند. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه استفاده از اینترنت با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین دانشجویان دانشگاه گیلان است.

پیشینه تحقیق

باستانی (۱۳۸۶)، در مقاله‌ای به این نتیجه رسید که جنسیت بر میزان استفاده از اینترنت تأثیرگذار است و دانشجویان پسر زمان بیشتری را صرف استفاده از رایانه و اینترنت می‌کنند. نوع استفاده از اینترنت نیز بین دختران و پسران دانشجو متفاوت است؛ دختران دریافت و ارسال پست الکترونیکی، خرید کالا و سرگرمی را ترجیح می‌دهند و پسران از اینترنت به منظور جست‌وجوی اطلاعات و دریافت خبر استفاده می‌کنند. بنابراین، هم‌چنان‌که در دنیای واقعی زنان به حفظ روابط با وابستگان، دوستان و آشنایان اهمیت می‌دهند، از اینترنت نیز بدین منظور استفاده می‌کنند و کمتر در پی جست‌وجوی اطلاعات و کسب خبرند. شاقاسمی (۱۳۸۷)، در تحقیقی نشان می‌دهد که دوستی‌های اینترنتی بین دو جنس مخالف در ایران پدیده شایعی است و این دوستی‌ها می‌تواند به روابط فرد در جهان واقعی آسیب‌های زیادی وارد کند. همچنین روی‌آوری جوانان ایرانی به این گونه دوستی‌ها، گذرا است و بیشتر آنها پس از تجربه کردن این دوستی‌ها به جرگه منتقدان آن می‌پیوندند. دل‌آور و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی به این نتیجه رسیده‌اند که میزان ارتباط با جنس مخالف با سن، استفاده از تلفن همراه و ماهواره رابطه معنی‌داری دارد و با تحصیلات و استفاده از اینترنت رابطه معنی‌داری ندارد. همچنین جنسیت پاسخگویان از نظر میزان ارتباط با جنس مخالف تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج پژوهش خواجه‌نوری و دل‌آور (۱۳۹۱)، نشان داد که میزان استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و شیوه زندگی نوین بر گرایش جوانان به دوستی با جنس مخالف تأثیر فراوانی دارند. همچنین، بنا بر نتایج حاصل از تحلیل چندمتغیره؛ فشار دوستان، میزان مذهبی بودن، استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات نوین و در نهایت فشار خانواده در مجموع توانسته‌اند ۳۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کند.

بنا بر نتایج تحقیق بریگل^۱ (۲۰۰۸)، اینترنت می‌تواند دوستی‌های قوی منحصربه‌فرد را به‌وجود آورد. کنش‌های مکاتباتی نوشته‌شده در اینترنت دوستی عمیق و همچنین دقت در

انتخاب و خصوصیات شخصی هر فرد و دوستانش افزایش می‌دهد. وارینگ^۱ و براکت^۲ (۲۰۰۸)، در پژوهشی که با روش کیفی و از نوع مصاحبه عمیق انجام داده بودند، به این نتیجه رسیدند که روند جهانی شدن و ظهور اشکال جدیدی از ابزار ارتباطی باعث شکل‌گیری نوع جدیدی از دوستی‌ها و روابط (روابط اینترنتی) شده است که به واسطه اثرات این فناوری‌ها تغییرات خاصی در ماهیت صمیمیت و دوستی نزدیک در حوزه جهانی به وجود آمده است. ویتی^۳ (۲۰۰۸)، در پژوهشی به این نتیجه رسید که فضای مجازی محیط منحصر به فردی را برای یادگیری و تجربه افراد در مورد روابط و تمایلات جنسی در اختیار آنها قرار می‌دهد. او به بررسی خصوصیات افراد (شخصی، فیزیکی و جذابیت)، مقدار زمان صرف شده در دوستی‌های اینترنتی، طول مدت ارتباط و تأثیرگذاری این ارتباط بر فعالیت‌های برون‌خط^۴ آنها می‌پردازد و همچنین معتقد است که فقدان نشانه‌های سنتی در اینترنت می‌تواند به ایجاد رابطه‌های بسیار شخصی و صمیمی منجر شود. روزنفلد^۵ و همکاران (۲۰۱۲)، در پژوهشی نشان داده‌اند که یکی از دلایل گسترش دوستی‌ها و روابط اینترنتی و حتی ازدواج اینترنتی در بین نوجوانان و جوانان آمریکایی، دسترسی آسان و ۲۴ ساعته به اینترنت در خانه است.

در جمع‌بندی پیشینه‌های تحقیق می‌توان به این نکته اشاره کرد که در زمینه نگرش به دوستی اینترنتی، به خصوص در داخل کشور، تحقیقات انگشت‌شماری انجام شده است. در کشورهای خارجی دوستی‌های اینترنتی و روابط دختر و پسر قدمت دیرینه و بیشتری نسبت به جامعه ما دارد. با توجه به تغییرات صورت گرفته در جامعه و گسترش استفاده از اینترنت برای انجام کارهای روزمره، تحولات شگرفی در زمینه دوست‌یابی رخ داده است و از آنجایی که دوستی دختر و پسر و ارتباطات قبل از ازدواج در جامعه غربی جاافتاده است، امروزه دختران و پسران از طریق اینترنت با یکدیگر آشنا می‌شوند و در دنیای واقعی نیز همدیگر را ملاقات می‌کنند و شاید این گونه روابط به ازدواج نیز منجر شود. متناسب با این روابط، تحقیقات زیادی در این کشورها صورت گرفته و دیدگاه‌هایی هم ارائه شده است. البته با توجه به تفاوت‌های آشکار فرهنگی و اجتماعی ایران با این کشورها، نتایج این دسته از تحقیقات را نمی‌توان به‌طور کامل در کشور به کار گرفت.

1. Waring
2. Barraket
3. Whitty
4. Offline
5. Rosenfeld

مبانی نظری

آنتونی گیدنز^۱ در طول دهه ۱۹۹۰ طرح نظری بلندآوازه‌ای را دنبال می‌کرد. او در پی ترسیم تأثیرات تحولات عمده عصر کنونی بر زندگی درونی افراد بود (گیدنز، ۱۹۹۰، ۱۹۹۱، ۱۹۹۲، ۱۹۹۴، ۱۹۹۸، ۲۰۰۰، گروس^۲، ۲۰۰۲: ۵۳۲). به اعتقاد وی ما امروزه در دنیایی زندگی می‌کنیم که او آن را «دنیای لگام‌گسیخته» می‌نامد. دنیایی که وجه مشخصه آن مخاطره‌ها و عدم قطعیت‌های نوین است (گیدنز، ۱۳۸۷: ۹۸۱). از دیدگاه او این تحولات و مخاطره‌ها در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی از جمله روابط بین شخصی نفوذ کرده‌اند. به عبارت دیگر، مدرنیته در سایه این تحولات شکل جدیدی از روابط شخصی، دوستانه و صمیمانه را ارائه کرده است.

روابط شخصی دوستانه و صمیمانه در محیط‌های پیشامدرن با اجتماع محلی و خویشاوندی ارتباط عمیقی داشته است و اعتماد به دوستان غالباً اهمیتی اساسی داشت. در فرهنگ‌های پیشامدرن، میان خودی‌ها و غیرخودی‌ها یا بیگانگان مرز کاملاً مشخصی برقرار بود. در این شرایط دوستی‌ها غالباً نهادمند بود و به‌عنوان وسیله‌ای برای ایجاد اتحادهای کم‌وبیش پایدار با دیگران، ضد گروه‌های بالقوه دشمن در خارج از اجتماع، در نظر گرفته می‌شد. دوستی‌های نهادمند به‌مانند برادری‌های خونی یا هم‌رزمی، صور اساسی رفاقت بوده و بی‌گمان در همه فرهنگ‌ها وجود داشته است (گیدنز، ۱۳۹۰: ۱۴۲-۱۴۱).

اما در دوران مدرن همراه با بسط گسترده نظام‌های انتزاعی، سرشت دوستی دگرگون شد. دوستی غالباً یکی از شیوه‌های بازجاگیری به‌شمار می‌آید. متضاد «دوست» دیگر «دشمن» یا حتی «بیگانه» نیست، بلکه بیشتر «آشنا»، «همکار» یا «کسی است که شخص او را نمی‌شناسد». همراه این گذار، شرافت جایش را به وفاداری می‌دهد که پشتوانه‌ای جز محبت شخصی ندارد و اخلاص جایش را به چیزی می‌دهد که می‌توان آن را «درستی» نامید. یعنی اینکه شخص باید روراست و با حسن نیت باشد. دوست کسی نیست که همیشه حقیقت را بگوید، بلکه کسی است که خیر عاطفی دیگران را می‌خواهد. «دوست خوب» که در روزگار سختی هم می‌توان روی کمک او حساب کرد، امروز جایش را به «مصاحب محترم» داده است (گیدنز، ۱۳۹۰: ۱۴۲-۱۴۱).

مهم‌ترین دگرگونی‌هایی که مدرنیته در روابط دوستانه ایجاد کرد، دوستی با جنس مخالف بوده است. روابط دوستانه با جنس مخالف در جامعه سنتی در قالب مقوله همسرگزینی و ازدواج جای داشته است. اما هرچه جامعه پسا‌سنتی توسعه بیشتری می‌یابد، حرکت به سوی

1. Anthony Giddens
2. Gross

آنچه می‌توان آن را رابطه ناب در روابط دوستانه با جنس مخالف، زناشویی و خانواده نامید، سرعت بیشتری می‌گیرد. گیدنز «رابطه ناب» را نوعی رابطه اجتماعی برابر و خودمراجع می‌داند که منحصرأ وابسته به احساس رضایت یا پاداش مشخصی است که از خود همان رابطه حاصل می‌گردد (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۸۹، ۱۳۸۵: ۳۲۵).

از دیدگاه گیدنز «رابطه ناب» پدیده‌ای است که در شرایط اجتماعی مدرنیته متأخر امکان پذیر شده است. او ظهور رابطه ناب را مسئله‌ای جدید برای عرصه‌های نوین زندگی شخصی می‌داند و عناصر اصلی آن را در شکل آرمانی‌اش به این شرح توصیف می‌کند (گیدنز، ۱۹۹۴: ۶۳، ۱۳۸۵: ۱۳۵-۱۳۱، ۱۹۹۱: ۱۳۷):

۱. برخلاف پیوندهای شخصی یا خصوصی در جامعه سنتی، رابطه ناب وابسته به عوامل بیرون از زندگی اجتماعی و اقتصادی نیست و چنان می‌نماید که گویی در فضا شناور است. عنوان دوست در جامعه جدید به کسی اطلاق می‌شود که ارتباط با او هیچ امتیازی ندارد، جز پاداشی که نفس همان ارتباط نصیب شخص می‌سازد.

۲. از آنجاکه رابطه ناب فقط به‌خاطر آنچه نفس رابطه برای هر دو طرف به ارمغان می‌آورد مورد علاقه و جست‌وجو است، هر اشتباهی که طرفین ماجرا مرتکب شوند، بنیان رابطه را به خطر می‌افکند.

۳. رابطه ناب به‌طور باز و بر اساس نوعی تداوم و پایداری، سازمان می‌یابد. اما رابطه امروزی، برخلاف ازدواج‌های پیشین «وضعیتی طبیعی» نیست که بتوان دوام و پایداری آن را بدیهی پنداشت. بلکه تداوم آن مستقیماً مربوط می‌شود به رضایتی که از رابطه مورد نظر حاصل می‌شود و همچنین به درد و اندوهی که ممکن است از همان رابطه احساس کنیم.

۴. برای کسب این رضایت، فرد باید در گفتار و کردار خویش ضمانت‌ها یا به‌عبارت دیگر تعهداتی به طرف مقابل بدهد. به همین دلیل خصلت دیگر رابطه ناب، تعهد است. برای ایجاد تعهد و پی‌ریزی تاریخ مشترک، افراد باید برای دیگری از خود مایه بگذارند. تعهد در رابطه‌های عاطفی و صمیمانه پدیده‌ای است که از نظر تاریخی جدید و تازه است؛ تعهد متاع بسیار کمیابی است.

۵. رابطه ناب مستلزم ثبات عقیده پایا و درازمدت هر یک از دو طرف است. انتظارات متصور از صمیمیت و خودمانی شدن احتمالاً فراهم‌آورنده نزدیک‌ترین رابطه ممکن بین تصویر بازاندیشانه از خویشستن و رابطه ناب است و خودمانی شدن یا آرزوی دستیابی به آن، در ذات اشکال نوین دوستی‌ها و روابط غریزی بین آدمیان نهفته است.

در سال‌های اخیر به دنبال توسعه فناوری‌های حمل‌ونقل و رسانه‌های جدید که گسترش تجارت بین‌المللی و رشد بازارهای مالی جهان را تسریع و اشاعه فرهنگی را تسهیل کرده‌اند و در نتیجه وقایع مستقیم‌تر و سریع‌تر از گذشته بر ما تأثیر می‌گذارند، بستری که رابطه ناب را افزایش می‌دهد با جهانی شدن و سیستم‌های تخصصی گره خورده است. تغییر شکل صمیمیت و رابطه ناب، که ابتدا در کشورهای غربی و پیشرفته به دنبال تحولات فرهنگی دهه ۱۹۶۰ و پس از آن به‌طور گسترده‌ای شیوع پیدا کرده بود، امروزه در اثر توسعه وسایل ارتباطی به‌ویژه اینترنت و پیشرفت حاصل از آن، به امری فرهنگی در سطح جهان تبدیل شده است.

جهانی شدن که گیدنز آن را نتیجه پویش مدرنتیه تلقی می‌کند (نش، ۱۳۸۸: ۸۹)، به‌عنوان یک پدیده اجتماعی فراگیر و تأثیرگذار، حاصل موج عظیمی از تغییرات و تحولاتی است که ساختارهای سنتی، بومی، ملی و بنیان‌های هویتی تمام جوامع بشری را با چالشی بزرگ مواجه ساخته است. این پدیده با جمع‌آمدن عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و در رأس همه، توسعه فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات که سرعت و دامنه تعامل میان مردم سراسر جهان را تشدید و تقویت می‌کنند، عامل بسیاری از تغییر و تحولات اجتماعی در زندگی انسان بوده و بر هویت افراد، روابط شخصی و زندگی خصوصی آنها و ... تأثیر گذاشته است که از بارزترین نمودهای آن تغییر در پابرجاترین عرصه حیات بشر یعنی فرهنگ است (گیدنز، ۱۳۸۹: ۷۷).

از نظر گیدنز (۱۳۸۲: ۱۴) جهانی شدن تنها پدیده‌ای اقتصادی نیست و نباید آن را با پیدایش نظام جهانی یکی انگاشت. او جهانی شدن را همانند کنش از راه دور تعریف می‌کند و تشدیدش را در سال‌های اخیر به پیدایش وسایل ارتباط جهانی آنی و ترابری انبوه [ارتباطی] مرتبط می‌داند. فرایند تجدد و به‌ویژه جهانی شدن، این امکان را فراهم می‌سازد تا انسان‌ها از سلطه مرزهای مکانی رهایی یابند و در گستره بسیار پهناور فضا و زمان با یکدیگر رابطه برقرار کنند. اگرچه در جوامع سنتی نیز روابط اجتماعی در چارچوب فضا و زمان شکل می‌گرفت و این روابط به‌واسطه وابستگی فضا و زمان به مکان، محدود و مکان‌مند بودند. در این شرایط مکان کاملاً در خدمت فرهنگ و هویت‌سازی سنتی قرار داشت، درحالی‌که فرایند جهانی شدن با فضا‌مند ساختن زندگی اجتماعی این قابلیت و توانایی مکان را به‌شدت کاهش می‌دهد (هایدگر، ۱۹۷۱: ۱۶۵، گیدنز، ۱۹۹۴: ۴). از نظر گیدنز در جهان مجازی و سایبری تمامی مناطق دور و نزدیک جهان به هم مربوط و پیوسته‌اند و این ارتباط و پیوستگی‌ها، آگاهی‌ها

را شکل می‌دهند و بنیاد زندگی اجتماعی بشر را در عرصه‌های مختلف دگرگون می‌سازند (میرمحمدی، ۱۳۹۱: ۷۳).

از دیدگاه گیدنز اینترنت یکی از عوامل اصلی فرایندهای فعلی جهانی‌شدن و محصول دنیای یکپارچه و تقسیم‌شده‌ای که تجسم نظم نوین جهانی است در پایان سده بیستم رخ نموده است (گیدنز، ۱۳۸۹: ۶۷۹-۶۸۴). او اینترنت را قلب تپنده انقلاب ارتباطی می‌داند و بر این باور است که دسترسی به اینترنت و شمار کاربران آن در سراسر جهان سر به آسمان ساییده و این پدیده در حال دگرگون ساختن سیمای زندگی روزانه است و باعث سهولت یافتن جریان اطلاعات درباره مردم و رویدادها تا اماکن دوردست شده است، چراکه این امکان را به آدمی می‌دهد تا با افراد از گوشه و کنار جهان تماس برقرار کند. این تماس یک نوع کنش متقابل الکترونیکی است، این کنش غالباً آزادی‌بخش و توان‌بخش معرفی می‌شود، چون مردم می‌توانند هویت‌های اینترنتی دلخواه خود را برای خویش خلق کنند و آزادتر از جاهای دیگر سخن بگویند (گیدنز، ۱۳۸۵: ۱۴۷-۱۴۹). کاربران «بی‌نام‌نشان» اینترنت می‌توانند در چت‌روم‌ها و شبکه‌های مجازی دوستان جدیدی پیدا کنند، با هم ملاقات کنند و درباره موضوعات مورد علاقه خویش به گفت‌وگو بپردازند. این تماس‌های مجازی گاهی تبدیل به دوستی‌های تمام‌عیار الکترونیکی می‌شود، یا حتی به ملاقات‌های رودررو می‌انجامد.

بر اساس نکات اصلی دیدگاه گیدنز در مورد اینترنت و دوستی بین دو جنس و تحقیقات تجربی انجام‌شده در این زمینه، می‌توان اینگونه استدلال کرد که تحولات سریع دوران اخیر تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع مختلف در سراسر جهان را تحت‌الشعاع خود قرار داده است. یکی از مهم‌ترین اثرات این دگرگونی‌ها، تغییر در ساختارهای سنتی خانواده و ارتقای پایگاه زنان و افزایش نقش اجتماعی آنها از طریق بالا رفتن تحصیلات بوده است. تحقیقات مختلف در ایران نیز نشان‌دهنده این تغییرات است (آزاد ارمکی، ۱۳۹۰، ۱۳۸۱). در کنار این تحولات اجتماعی، افزایش دامنه حضور اینترنت در زندگی روزمره، موجب گسترش «کنش متقابل الکترونیکی» در میان دختران و پسران جوان شده است. همراه با این تحولات، ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای ریشه‌گرفته از سنت‌ها تضعیف شده‌اند و معانی اجتماعی جدیدی مانند دوستی با جنس مخالف در دنیای مجازی شکل گرفته است؛ معانی‌ای که از نظر سنت‌های ایرانی در حیطه تابوها قرار داشتند. تحقیقات نشان می‌دهند که این تابوشکنی‌ها برای افراد دو جنس، سنین مختلف و پایگاه‌های اقتصادی-اجتماعی متفاوت، یکسان نبوده است

(دل‌آور، ۱۳۹۱، خواجه نوری، ۱۳۹۱، شاقاسمی، ۱۳۸۷). زنان و افراد جوان‌تر و از پایگاه‌های پایین‌تر تحت فشارهای ساختاری بیشتری قرار دارند. از مجموع این نکات می‌توان متغیرهای زیر را به‌عنوان متغیرهای مستقل تحقیق در نظر گرفت و رابطه آنها را با نگرش به دوستی‌ها بررسی کرد. این متغیرها را می‌توان در دو دسته قرار داد: متغیرهای که نشانگر استفاده از اینترنت هستند، مانند میزان استفاده از اینترنت، سابقه استفاده از اینترنت، نوع استفاده از اینترنت، محیط تعاملی استفاده از اینترنت؛ و متغیرهای زمینه‌ای مانند جنس، سن و پایگاه اقتصادی-اجتماعی. باید یادآوری شود که مباحث گیدنز در زمینه مدرنیته در مورد واقعیت‌های اجتماعی جوامع پیشرفته غربی به‌ویژه پس از دهه ۱۹۶۰ مطرح شده است، اما با توجه به تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی رخ داده در جامعه ایران در طول دو دهه اخیر، دیدگاه او در ارتباط با اینترنت و نگرش به دوستی‌ها در جامعه ایران نیز تا اندازه زیادی قابل بررسی است.

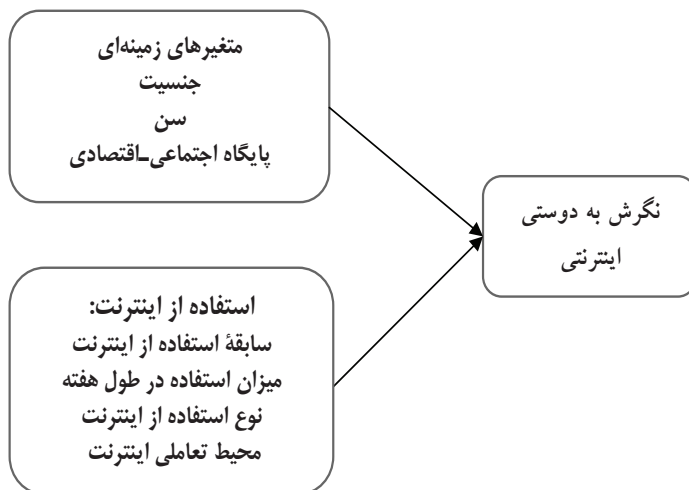

مدل نظری

فصلنامه علمی-پژوهشی

۷۲

دوره هفتم
شماره ۴
زمستان ۱۳۹۳

پرسش‌های تحقیق

- نگرش به دوستی‌ها با جنس مخالف در میان جمعیت مورد مطالعه چگونه است؟
- استفاده از اینترنت در میان جمعیت مورد مطالعه چگونه است؟
- کدامیک از ابعاد استفاده از اینترنت با نگرش به دوستی‌های دو جنس ارتباط دارند؟
- کدامیک از متغیرهای زمینه‌ای با نگرش به دوستی‌های دو جنس ارتباط دارند؟

روش تحقیق

با توجه به ماهیت موضوع پژوهش، روش مورد استفاده در تحقیق حاضر پیمایشی و نوع پژوهش نیز کاربردی است. واحد تحلیل تحقیق نیز فرد (دانشجویان) است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دوره‌های روزانه و شبانه سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ دانشگاه گیلان به تعداد ۱۱۵۷۳ است. در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران^۱ تعداد ۳۷۲ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. شیوه نمونه‌گیری این پژوهش به صورت دو مرحله‌ای است؛ در مرحله اول، از شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم و در مرحله دوم از نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده‌ها در این تحقیق، پرسش‌نامه محقق‌ساخته است که شامل متغیرهای جمعیت‌شناختی، سابقه استفاده از اینترنت، میزان استفاده از اینترنت در طول هفته، نوع استفاده از اینترنت و محیط تعاملی اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار spss19 استفاده شده است.

برای تعیین پایایی گویه‌های متغیر وابسته تحقیق، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که در حد قابل قبولی است.

جدول شماره ۱. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای اصلی تحقیق

متغیرها	تعداد گویه	ضریب آلفا
نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف	۵	۰/۸۵

تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته: نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

در حالت کلی دوستی شامل دو دسته است: دوستی در دنیای واقعی و دوستی در فضای مجازی. منظور از دوستی در دنیای واقعی ارتباطی است که بین دو جنس مخالف وجود دارد و در این ارتباط، محبت، صمیمیت، عشق، دوست‌ورزی و علاقه قلبی ویژه وجود دارد (دل‌آور، ۱۳۹۱: ۱۴). دوستی در دنیای مجازی به روابطی اطلاق می‌شود که از طریق اینترنت و در فضای مجازی (چت‌روم‌ها، شبکه‌های مجازی و ...) شکل می‌گیرد. در پژوهش حاضر متغیر نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در پنج گویه طراحی شد و پاسخ‌ها به صورت طیف لیکرت (۱= کاملاً مخالفم، ۲= مخالفم، ۳= تا حدودی، ۴= موافقم و ۵= کاملاً موافقم) بوده است.

۱.
$$\frac{Nt^2pq - Nt^2pq}{Nd^2 + t^2pqNd^2 + t^2pq}$$

متغیرهای مستقل پژوهش حاضر در دو دسته متغیرهای مرتبط با نحوه و میزان استفاده از اینترنت و متغیرهای زمینه‌ای قرار گرفته‌اند. برای بررسی نقش اینترنت در نگرش به دوستی‌ها چهار نوع متغیر مرتبط با استفاده از اینترنت مورد بررسی قرار گرفتند: سابقه استفاده از اینترنت بر حسب تعداد سال‌های استفاده فرد از اینترنت، مورد سنجش قرار گرفته است. بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از پاسخگویان، تعداد سال‌های استفاده فرد از اینترنت در سه طبقه کمتر از سه سال (پایین)، بین سه تا شش سال (متوسط) و بیشتر از شش سال (بالا) طبقه‌بندی شده است. همچنین میزان استفاده از اینترنت بر حسب مدت زمان استفاده از اینترنت در طول هفته سنجیده شده است. این متغیر بر اساس اظهارات پاسخگویان در چهار طبقه ۹-۱ ساعت (کم)، ۱۹-۱۰ ساعت (متوسط)، ۲۹-۲۰ ساعت (زیاد)، ۳۰ ساعت و بالاتر (بسیار زیاد) طبقه‌بندی شده است. برای سنجش متغیر نوع استفاده از اینترنت، مؤلفه‌های ارسال یا دریافت ایمیل (خدمات پست الکترونیک)، ارتباط با دوستان و یافتن دوستان جدید، استفاده علمی-پژوهشی، استفاده سرگرمی-تفنی، وبگاه‌های همسریابی در نظر گرفته شد، که هر گویه بر روی طیف لیکرت (۱=اصلاً، ۲=خیلی کم، ۳=کم، ۴=تا حدودی، ۵=زیاد و ۶=خیلی زیاد) قرار گرفته است. برای سنجش متغیر محیط تعاملی اینترنت، مؤلفه‌های استفاده از ایمیل، وبلاگ، چت‌روم، شبکه‌های اجتماعی در نظر گرفته شد، که هر گویه به صورت طیف لیکرت (۱=اصلاً، ۲=خیلی کم، ۳=کم، ۴=تا حدودی، ۵=زیاد و ۶=خیلی زیاد) مطرح شده است.

متغیرهای زمینه‌ای استفاده شده در این پژوهش شامل جنسیت، سن و پایگاه اجتماعی-اقتصادی است. در این پژوهش تحصیلات والدین و هزینه ماهانه خانواده به عنوان شاخص‌های سنجش پایگاه اجتماعی-اقتصادی در نظر گرفته شده‌اند. از آنجایی که توزیع متغیر وابسته (نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف) نرمال نبوده است، برای آزمون فرضیات تحقیق از آزمون‌های ناپارامتریک ضریب همبستگی اسپیرمن و یو-من-ویتنی^۱ استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

آمار توصیفی:

اطلاعات به دست آمده از ۳۷۲ پرسشنامه مورد بررسی در سه بخش تحلیل شد:

الف) متغیرهای زمینه‌ای

یافته‌ها تحقیق نشان می‌دهد که ۵۲/۲ درصد (۱۹۴ نفر) از دانشجویان دختر و ۴۷/۸ درصد

۱. ضریب همبستگی اسپیرمن معادل ناپارامتریک ضریب همبستگی پیرسون و آزمون یو-من-ویتنی معادل ناپارامتریک آزمون t مستقل است.

(۱۷۸ نفر) پسر بوده‌اند. دامنه سنی پاسخگویان بین ۲۰ تا ۳۹ سال در نوسان بوده و بیشترین فراوانی مربوط به ۲۲ سال و کمترین فراوانی مربوط به ۳۳، ۳۵، ۳۹ سال است. میانگین سن آنان نیز ۲۳/۷ سال بوده است. ۸۹/۹ درصد (۳۳۰ نفر) از دانشجویان مجرد، ۸/۷ درصد (۳۲ نفر) متأهل و ۱/۴ درصد (۵ نفر) را سایرین تشکیل داده‌اند. ۷۸ درصد (۲۹۰ نفر) از دانشجویان در مقطع کارشناسی و ۲۲ درصد (۸۲ نفر) از دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد مشغول تحصیل بوده‌اند. ۷۱ درصد (۲۶۴ نفر) پاسخگویان پایگاه اجتماعی-اقتصادی خود را متوسط به پایین و ۲۹ درصد (۱۸ نفر) متوسط روبه بالا اعلام کرده‌اند.

ب) متغیر مستقل

میزان استفاده از اینترنت در سه طبقه کمتر از سه سال، بین سه تا شش سال و بیشتر از شش سال مشخص شده است که در بین کاربران دختر، ۲۸/۹ درصد کمتر از سه سال، ۳۹/۲ درصد بین سه تا شش سال و ۳۲ درصد بیشتر از شش سال از اینترنت استفاده می‌کنند. در بین دانشجویان پسر نیز ۱۸ درصد کمتر از سه سال، ۳۴/۸ درصد بین سه تا شش سال و ۴۷/۲ درصد بیش از شش سال از اینترنت استفاده می‌کنند. میانگین سابقه استفاده از اینترنت کل دانشجویان ۳/۵۴ سال است. همچنین میانگین سابقه استفاده از اینترنت برای دانشجویان دختر ۳/۴۱ سال و برای دانشجویان پسر ۳/۶۸ سال است. برای هر دو گروه دختران (۵۱ درصد) و پسران (۳۷/۱ درصد)، متوسط کمترین ساعات استفاده از اینترنت در طول هفته، یک ساعت و متوسط بیشترین ساعات استفاده، ۹ ساعت است. ۱۶/۵ درصد از دختران و ۲۲/۵ درصد از پسران بین ۱۰-۱۹ ساعت، ۱۸ درصد از دختران و ۲۰/۸ درصد از پسران ۲۰-۲۹ ساعت و ۱۴/۴ درصد از دختران و ۱۹/۷ درصد از پسران نیز بیشتر از ۳۰ ساعت در طول هفته از اینترنت استفاده می‌کنند. متوسط ساعات استفاده از اینترنت در طول هفته برای کل دانشجویان ۱۷/۶۸ ساعت است. همچنین میانگین ساعات استفاده از اینترنت در طول هفته برای دانشجویان دختر ۱۵/۹۴ ساعت و برای دانشجویان پسر ۱۹/۵۶ ساعت است. از میان مکان‌های استفاده از اینترنت توسط دانشجویان، بیشترین درصد متعلق به خوابگاه (۳۴/۴ درصد) است و بعد از آن خانه با (۳۰/۱ درصد) مکان مناسبی برای استفاده از اینترنت اعلام شده است و این امر به راحتی استفاده از این ابزار ارتباطی در این دو مکان برمی‌گردد. پس از خوابگاه و خانه، دانشگاه با ۲۸/۵ درصد مکان مناسبی برای استفاده از اینترنت بوده است. کمترین درصد (۷ درصد) نیز به کافی‌نت مربوط است. درصد‌های متناظر برحسب جنسیت تفاوت چندانی با هم نداشته‌اند،

هر دو گروه دختران و پسران بیشترین استفاده از اینترنت را در خوابگاه و کمترین استفاده را در کافی نت داشته‌اند. از بین امکانات اینترنتی اکثر پاسخگویان (۵۵/۵ درصد) از اینترنت استفاده علمی-پژوهشی کرده‌اند و دلیل این امر به خاطر جامعه آماری مورد مطالعه یعنی دانشگاه است که دانشجویان بیشتر دنبال کارهای پژوهشی هستند. بعد از آن استفاده سرگرمی-تفنی با ۴۱/۸ درصد، ارسال یا دریافت ایمیل با ۳۳/۷ درصد و ارتباط با دوستان و یافتن دوستان جدید با ۲۲/۳ درصد قرار دارند. کمترین استفاده از اینترنت یعنی ۲ درصد برای بازدید از وبگاه‌های همسریابی بوده است. درصدهای متناظر برحسب جنسیت تفاوت چندانی با هم نداشته‌اند و بیشترین و کمترین استفاده از اینترنت برای دختران و پسران به ترتیب استفاده علمی-پژوهشی و بازدید از وبگاه‌های همسریابی است. از بین محیط‌های تعاملی اینترنت، اکثر پاسخگویان (۴۵/۹ درصد) از طریق شبکه‌های اجتماعی و ۳۰/۷ درصد پاسخگویان از طریق ایمیل با دوستان اینترنتی خود ارتباط برقرار می‌کنند. در نهایت وبلاگ با ۱۰/۱ درصد کمترین کاربرد را برای ارتباط با دوستان اینترنتی دارا است. درصدهای متناظر برحسب جنسیت تفاوت چندانی با هم نداشته‌اند و دختران و پسران بیشتر از طریق شبکه‌های اجتماعی و ایمیل با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و کمترین کاربرد در برقراری ارتباط با دوستان مربوط به وبلاگ است.

ج) متغیر وابسته (نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف)

بررسی آماره‌های توصیفی مربوط به متغیر وابسته نشان می‌دهد که بیشتر پاسخگویان (۵۱/۹ درصد) نگرش مخالف و کاملاً مخالفی به دوستی اینترنتی با جنس مخالف دارند و ۲۳/۸ درصد نیز با این امر موافق و کاملاً موافق هستند، که این امر برحسب تفکیک جنسیتی نیز به همین صورت است؛ یعنی اکثر دانشجویان دختر و پسر با دوستی اینترنتی با جنس مخالف، موافق نیستند.

میانگین نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین کل دانشجویان ۲/۴۳ است، که در سطح متوسط به پایین قرار دارد. همچنین میانگین نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین دانشجویان دختر ۲/۲۹ و پسران ۲/۵۷ است. مقایسه میانگین بین دانشجویان دختر و پسر نشان می‌دهد که میانگین نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین پسران بیشتر است.

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

جنسیت	نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف					میانگین	میانه	نما	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
	کاملاً موافق	موافق	بی نظر	مخالف	کاملاً مخالف						
دختر	فراوانی	۱۱	۱۹	۵۵	۴۶	۶۳	۲/۲۹	۱	۱/۱۹۲	۱	۵
	درصد	۴/۶	۱۲/۴	۲۴/۷	۲۴/۲	۳۴					
پسر	فراوانی	۱۰	۲۵	۵۹	۵۵	۲۹	۲/۵۷	۳	۱/۱۶۲	۱	۵
	درصد	۷/۳	۱۲/۹	۳۰/۳	۲۹/۲	۲۰/۲					
کل	فراوانی	۲۱	۴۴	۱۱۴	۱۰۱	۹۲	۲/۴۳	۱	۱/۱۸۵	۱	۵
	درصد	۵/۶	۱۱/۸	۳۰/۶	۲۷/۲	۲۴/۷					

یافته‌های تحلیلی

رابطه سابقه استفاده از اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

جدول شماره ۳: رابطه بین سابقه استفاده از اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

سابقه استفاده از اینترنت	نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف
مقدار r_0 اسپیرمن	۰/۱۳۹
سطح معنی داری	۰/۰۰۷

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین سابقه استفاده از اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف برابر با ۰/۱۳۹ است؛ جهت رابطه مثبت و شدت آن نیز ضعیف است، یعنی با بالا رفتن سابقه استفاده از اینترنت در بین پاسخگویان نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف نیز کمی افزایش می‌یابد. سطح معنی داری به دست آمده از این رابطه ۰/۰۰۷ است که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی دار است، بنابراین با اطمینان ۰/۹۹ رابطه بین متغیرها معنی دار است.

رابطه متوسط ساعات استفاده از اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

جدول شماره ۴: رابطه بین متوسط ساعات استفاده

در طول هفته و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

متوسط ساعات استفاده از اینترنت در طول هفته	نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف
مقدار I_0 اسپیرمن	۰/۱۷۶
سطح معنی داری	۰/۰۰۱

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین متوسط ساعات استفاده از اینترنت در طول هفته و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف برابر با ۰/۱۷۶ است؛ جهت رابطه مثبت و شدت آن نیز ضعیف است، یعنی با بالا رفتن متوسط ساعات استفاده از اینترنت در طول هفته در بین پاسخگویان نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف نیز کمی افزایش می‌یابد. سطح معنی داری به دست آمده از این رابطه ۰/۰۰۱ است که در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی دار است، بنابراین با اطمینان ۰/۹۹ رابطه بین دو متغیر بین میزان استفاده از اینترنت در طول هفته و نگرش به دوستی با جنس مخالف اینترنتی معنی دار است.

رابطه نوع استفاده از اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

جدول شماره ۵: رابطه بین نوع استفاده از اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع آزمون	مقدار آزمون	سطح معنی داری
ارتباط با دوستان و یافتن دوستان جدید و بگاه‌های همسریابی	نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰
			۰/۱۳۳	۰/۰۱۱

مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین ارتباط با دوستان و یافتن دوستان جدید و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف ۰/۲۹۴ است و سطح معنی داری برابر با ۰/۰۰۰ که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ و با اطمینان ۰/۹۹ معنی دار است؛ جهت رابطه مثبت و شدت آن نیز ضعیف است، بدین معنی که با افزایش ارتباط با دوستان و یافتن دوستان جدید، نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف کمی افزایش می‌یابد. همچنین مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین وبگاه‌های همسریابی و نگرش

فصلنامه علمی-پژوهشی

۷۸

دوره هفتم

شماره ۴

زمستان ۱۳۹۳

به دوستی اینترنتی با جنس مخالف $0/133$ و سطح معنی داری آن $0/011$ است که در سطح خطای کوچکتر از $0/05$ و با سطح اطمینان $0/95$ معنی دار است؛ جهت رابطه مثبت و شدت آن نیز ضعیف است، بدین معنی که با افزایش بازدید از وبگاه‌های همسریابی، نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف کمی افزایش می‌یابد.

رابطه محیط تعاملی اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

جدول شماره ۶: رابطه بین محیط تعاملی اینترنت و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع آزمون	مقدار آزمون	سطح معنی داری
وبلاگ	نگرش به دوستی	ضریب همبستگی اسپیرمن	0/097	0/07
چت‌روم	اینترنتی با جنس مخالف		0/159	0/003
شبکه‌های اجتماعی			0/205	0/000

مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین وبلاگ با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف $0/097$ و سطح معنی داری آن $0/07$ است که از $0/05$ بزرگتر است، بنابراین به لحاظ آماری رابطه معنی داری بین این دو متغیر وجود ندارد. مقدار این آزمون برای متغیر چت‌روم و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف $0/159$ است، و سطح معنی داری آن $0/003$ است که در سطح خطای کوچکتر از $0/01$ و با اطمینان $0/99$ رابطه معنی داری بین این دو متغیر وجود دارد؛ جهت رابطه مثبت و شدت آن ضعیف است، بدین معنی که با افزایش استفاده از چت‌روم نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف کمی افزایش می‌یابد. همچنین مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف $0/205$ و سطح معنی داری آن $0/000$ که در سطح خطای کوچکتر از $0/01$ و با اطمینان $0/99$ رابطه معنی داری بین این دو متغیر وجود دارد؛ جهت رابطه مثبت و شدت آن ضعیف است، بدین معنی که با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف کمی افزایش می‌یابد.

رابطه سن پاسخگویان و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

جدول شماره ۷: رابطه بین سن و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

سن	نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف
مقدار I اسپیرمن	۰/۱۰۱
سطح معنی داری	۰/۰۵۸

بنا بر داده‌های جدول فوق، مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین سن و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف ۰/۱۰۱ است؛ جهت این رابطه مثبت و شدت آن نیز ضعیف است، یعنی با بالا رفتن سن نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف کمی افزایش می‌یابد. سطح معنی داری به دست آمده از این رابطه ۰/۰۵۸ است که از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است، لذا از لحاظ آماری رابطه بین متغیرها معنی دار نیست.

رابطه جنسیت پاسخگویان با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

فصلنامه علمی-پژوهشی

۸۰

جدول شماره ۸: رابطه جنسیت با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف	تعداد	میانگین رتبه‌ها	آزمون ناپارامتری یو-من-ویتنی		
			یو-من-ویتنی	مقدار آزمون Z	سطح معنی داری
جنسیت	دختر	۹۶۱/۷	۱۴۰۰۶/۵	-۳/۱۵۳	۰/۰۰۲
	پسر	۸۷۱			

دوره هفتم
شماره ۴
زمستان ۱۳۹۳

اطلاعات موجود در جدول فوق نشان می‌دهد که بین نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در میان دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی داری در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ (سطح معنی داری ۰/۰۰۲) وجود دارد. بنابراین با اطمینان ۰/۹۹، به لحاظ آماری تفاوت میزان نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین دختران و پسران معنی دار است. با توجه به میانگین رتبه‌ها، میانگین رتبه نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین دانشجویان پسر (۲۰۴/۸۱) بیشتر از دانشجویان دختر (۱۶۹/۷) است. بنابراین میزان نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین پسران، بیشتر از دختران است.

رابطه پایگاه اجتماعی-اقتصادی پاسخگویان با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف

جدول شماره ۹: رابطه پایگاه اجتماعی-اقتصادی و نگرش به دوستی اینترنتی

آزمون ناپارامتری یو من - ویتنی			میانگین رتبه‌ها	تعداد	نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف	
سطح معنی‌داری	مقدار آزمون Z	یو من - ویتنی			متوسط به پایین	متوسط به بالا
۰/۲۵۴	-۱/۱۴۲	۱۳۱۸۳	۱۹۰/۵۶	۲۶۴	متوسط به پایین	پایگاه اجتماعی-اقتصادی
			۱۷۶/۵۷	۱۰۸	متوسط به بالا	

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که میانگین رتبه نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در میان افراد دارای پایگاه اجتماعی-اقتصادی متوسط روبه پایین (۱۹۰/۵۶) از میانگین رتبه افراد متوسط روبه بالا (۱۷۶/۵۷) بیشتر است، اما سطح معنی‌داری به دست آمده (۰/۲۵۴) از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است؛ بنابراین تفاوت معنی‌داری بین متغیرها وجود ندارد. به عبارتی میزان نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در میان افراد دارای پایگاه اجتماعی-اقتصادی متوسط روبه پایین و افراد متوسط روبه بالا متفاوت نیست.

نتیجه‌گیری

با ظهور هر فناوری جدیدی که روش زندگی افراد را متحول می‌سازد، بحث‌هایی پیرامون تأثیرات آن بر جهان درمی‌گیرد و درباره میزان پذیرش آن سخن به میان می‌آید. برخی از افراد به این فناوری با خوش بینی عمیقی می‌نگرند و برخی دیگر آن را تهدیدکننده و مخرب می‌پندارند. اینترنت نیز یکی از این فناوری‌های بحث‌برانگیز است که با امکانات و خدماتی که برای افراد فراهم می‌کند، می‌تواند تأثیرات مهمی در زندگی آنها داشته باشد. پژوهش حاضر، با هدف بررسی رابطه استفاده از اینترنت با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف انجام گرفته است. متغیر وابسته این پژوهش «نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف» است. بررسی یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد که میانگین نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در جامعه مورد بررسی در سطح متوسط به پایین (۲/۴۳) قرار دارد.

بررسی رابطه بین سابقه استفاده از اینترنت، متوسط ساعات استفاده از اینترنت در طول هفته، ارتباط با دوستان و یافتن دوستان جدید، وبگاه‌های همسریابی، محیط تعاملی وبلاگ،

چت‌روم و شبکه‌های اجتماعی و نگرش به دوستی اینترنتی نشان می‌دهد که بین این متغیرها رابطه معنی‌داری وجود دارد. جهت این رابطه مثبت، ولی شدت رابطه‌ها ضعیف بوده است. به عبارت دیگر، با بالا رفتن سابقه و میزان استفاده از اینترنت، صرف وقت بیشتر برای ارتباط با دوستان، استفاده بیشتر از محیط‌های تعاملی مانند وبلاگ‌ها، چت‌روم‌ها و شبکه‌های اجتماعی در بین پاسخگویان، نگرش مثبت به دوستی اینترنتی نیز در میان آنها افزایش می‌یابد، بنابراین می‌توان گفت استفاده از اینترنت در نگرش مثبت به دوستی اینترنتی با جنس مخالف تأثیرگذار است. این یافته هم‌سو با تحقیقات بریگل (۲۰۰۸)، ورینگ و براکت (۲۰۰۸)، ویتی (۲۰۰۸) است که در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که روند جهانی شدن و ظهور اشکال جدیدی از ابزار ارتباطی باعث شکل‌گیری نوع جدیدی از دوستی‌ها و روابط اینترنتی شده است و فضاهای مجازی بر روی کیفیت دوستی‌ها تأثیر داشته است و به واسطه اثرات این فناوری‌ها تغییرات خاصی در ماهیت صمیمیت و دوستی به وجود آمده است. مطابق با اصطلاحات گیدنز می‌توان گفت که افزایش کنش متقابل الکترونیکی می‌تواند ارزش‌ها و نگرش‌های سنتی در مورد رابطه بین دو جنس را تغییر دهد.

طبق نتایج تحقیق، بین سن و نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در میان دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری دیده می‌شود و با توجه به میانگین رتبه‌ها، نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در بین دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر است. نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف در میان افراد دارای پایگاه اجتماعی-اقتصادی متوسط روبه‌پایین و متوسط روبه‌بالا متفاوت نیست.

در مجموع و با توجه به دیدگاه‌های گیدنز، تغییر و تحولاتی که در جامعه مدرن در نتیجه گسترش رسانه‌های ارتباط جمعی به خصوص اینترنت که بخشی از فرایند جهانی شدن به شمار می‌رود، رخ داده است، باعث وقوع تحولاتی در ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارها و روابط افراد شده‌اند و معانی اجتماعی جدیدی مانند دوستی اینترنتی با جنس مخالف شکل گرفته است که از ویژگی‌های بارز جهان مدرن است. بنابراین تغییرات صورت گرفته در شیوه دوستی‌ها را می‌توان تا اندازه‌ای از تبعات این فناوری نوین دانست.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی، زند، مهناز و خزاعی، طاهره (۱۳۸۱). روند تغییرات فرهنگی و اجتماعی خانواده‌های تهران طی سه نسل. *فصلنامه علوم انسانی دانشگاه الزهراء*. سال ۱۲، ۱۳ (۴۵، ۴۴)، ۱-۲۴.
- آزاد ارمکی، تقی، شریفی ساعی، محمدحسن، ایثاری، مریم و طالبی، سحر (۱۳۹۰). سنخ‌شناسی الگوهای روابط جنسی پیش از ازدواج. *جامعه‌پژوهشی فرهنگی*. سال ۲ (۲)، ۱-۳۴.
- باستانی، سوسن (۱۳۸۶). شکاف جنسیتی در کاربرد کامپیوتر و اینترنت، بررسی دانشجویان دانشگاه‌های شهر تهران. *فصلنامه مطالعات زنان*. سال ۵ (۱)، ۴۵-۶۴.
- جلایی‌پور، حمیدرضا و گرامیان‌نیک، محمد (۱۳۹۰). نگاهی به مدرنیته از دریچه روابط شخصی؛ ارزیابی مفهوم رابطه ناب‌گیدنز. *دو فصلنامه علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*. سال ۸ (۱)، ۱۹-۵۲.
- خواججه‌نوری، بیژن و دل‌آور، مریم‌السادات (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر دوستی دختر و پسر در بین جوانان شهر شیراز با تأکید بر فرایند جهانی شدن. *جامعه‌شناسی کاربردی*. سال ۲۳ (۲)، ۴۱-۶۴.
- دل‌آور، مریم‌السادات و احمدی، حبیب (۱۳۹۱). رابطه استفاده از فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی بر میزان ارتباط با جنس مخالف. *دو فصلنامه علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*. سال ۲۴ (۲)، ۱-۲۴.
- دوران، بهزاد و گنجی، احمد (۱۳۸۷). کاربری تفننی اینترنت توسط کاربران ۲۵ تا ۴۰ سال شهر تهران. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*. سال اول (۳)، ۱۱-۱۲۹.
- زاهد، فیاض (۱۳۸۸). *مدیریت رسانه در بحران‌های بین‌المللی*. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی. دفتر گسترش تولید علم.
- شاقاسمی، احسان (۱۳۸۷). *عشق سیال، روابط پیش از ازدواج در جهان دوفضایی شده کاربران جوان*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، رشته علوم ارتباطات اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۱). *خانواده و زندگی شهری: تحول خانواده‌ها در بستر تجدد، شهرنشینی و رسانه‌ای شدن*. تهران: نشر تیسرا.
- کاستلز، مانوئل و اینس، مارتین (۱۳۸۴). *گفت‌وگوهایی با مانوئل کاستلز*. حسن چاوشیان، لیلا جوافشانی. تهران: نشر نی.
- کاظمی‌پور، شهلا (۱۳۷۴). *تحرك اجتماعی و مهاجرت در شهر تهران*. (پایان‌نامه دکتری)، رشته جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲). *فرسوی چپ و راست*. محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۵). *تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید*. ناصر موفقیان. چاپ چهارم. تهران: نشر نی.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی*. حسن چاوشیان. چاپ پنجم. تهران: نشر نی.

گیدنز، آنتونی (۱۳۹۰). *پیامدهای مدرنیت*. محسن ثلاثی. چاپ ششم. تهران: نشر مرکز.

میرمحمدی، داود و ساروخانی، باقر. (۱۳۹۱). فضای مجازی و تحولات هویت ملی در ایران، مطالعه موردی شهر تهران. *فصلنامه مطالعات ملی*. سال ۱۳ (۴)، ۳-۳۰.

نش، کیت (۱۳۸۸). *جامعه‌شناسی سیاسی معاصر: جهانی شدن، سیاست و قدرت*. محمدتقی دلفروز. چاپ هفتم. تهران: کویر.

Briggle, A. (2008). Real Friends: How the Internet Can Foster Friendship. *Ethics and Information Technology*. 10, 71-79.

Burwood, L. (1999). How Can We Assess whether It Is Rational to Fall in Love. *Journal of Social Philosophy*. 30 (2), 223-235.

Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.

Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love And Eroticism in Modern Societies*. Stanford: Stanford University Press.

Giddens, A. (1994). *Reflexive Modernization: Politics, Tradition, and Aesthetics in the Modern Social Order*. With Ulrich Beck and Scott Lash. Cambridge: Polity Press.

Giddens, A. (1998). *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Oxford: Blackwell.

Giddens, A. (2000). *Runaway World: How Globalisation is Reshaping Our Lives*. New York: Routledge.

Gross, N. & Simmons, S. (2002). Intimacy as a Double-Edged Phenomenon? An Empirical Test of Giddens. *Social Forces*. 81(2), 531-555.

Heidegger, M. (1971). *The Thiny, in peerty, language, Thought*. New York: Harper & Row.

Rosenfeld M. & Thomas, R. (2012). Searching for a Mate: The Rise of the Internet as a Social Intermediary. *American Sociological Review*. 77 (4), 523-547.

Whitty, M. (2008). Liberating or Debilitating? An Examination of romantic relationship, Sexual Relationship and Friendship on the Net. *Computers in Human Behavior*. 24, 1837-1850.

فصلنامه علمی-پژوهشی

۸۴

دوره هفتم

شماره ۴

زمستان ۱۳۹۳